

УДК 378:001.895
DOI: 10.24144/2524-0609.2021.49.92-96

Леонтєва Інна Василівна

кандидат педагогічних наук

доцент кафедри теорії та історії педагогіки Педагогічного інституту
Київський університет імені Бориса Грінченка, м.Київ, Україна

i.leontieva@kubg.edu.ua

http://orcid.org/0000-0002-8084-1912

ІННОВАЦІЙНІСТЬ – CONDITIO SINE QUA NON РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ?

Анотація. Представлене дослідження є спробою розібратися у природі феномену «інноваційність», окреслити його сутнісні ознаки. Актуальність порушеної проблеми зумовлена тим, що в умовах нових глобалізаційних викликів, парадигмальних змін та трансформаційних процесів концепт інновації набуває сенсу стратегічного імперативу освіти третього тисячоліття, а інноваційність розглядається як обов'язкова умова (*conditio sine qua non*) розвитку вищої освіти. Мета статті полягає у з'ясуванні сутності феномену «інноваційність», його генези у розвитку вітчизняної та зарубіжної вищої педагогічної освіти, окреслення та аналіз детермінант, що визначили інноваційність як обов'язкову умову розвитку вітчизняної вищої педагогічної освіти. Для реалізації окресленої мети використано теоретичні методи: аналіз та узагальнення наукових джерел для окреслення генези, сутності й атрибутивних характеристик феномену «інноваційність»; термінологічний аналіз для уточнення базових понять дослідження; аналіз нормативно-правових документів які регламентують розвиток вищої освіти в Україні для з'ясування правового забезпечення імперативу інноваційності у розвитку вищої педагогічної освіти; узагальнення та систематизація наявного досвіду з зазначеної проблеми для формулювання власних поглядів на інноваційність розвитку вищої педагогічної освіти в сучасному університеті як наукову категорію.

Ключові слова: генеза феномену «інноваційність»; сутнісні характеристики інноваційності; детермінанти інноваційного розвитку вищої педагогічної освіти; елементи інноваційності розвитку вищої педагогічної освіти; інноваційність розвитку вищої педагогічної освіти в сучасному університеті; терміносистема педагогічної інноватики.

Вступ. Терміни «інновація» та «інноваційність» сьогодні є чи не найбільш вживаними в контексті парадигмальних і законодавчих змін, стандартизації вищої освіти, трансформації змісту та технологій професійної підготовки фахівців, зміни підходів до організації і проведення навчальних занять тощо. Зміни в освіті й науці, їх розвиток й постійне оновлення є необхідною умовою життєдіяльності сучасного суспільства, а інноваційність, за влучним висловом Василя Кременя (2011), стає його *alter ego* [1]. На зміну періодам ефективності, що тривав протягом 50-60 рр. ХХ ст., якості – 70-80-х рр., гнучкості 80-90-х рр., прийшов період інновацій.

Чим пояснюється широкий інтерес до проблем інновації сьогодні, адже це не «ноу-хау», інноваційність, за твердженням Василя Кременя, є істотною людською потребою, вираженням прагнення людства до нового життя, загальною властивістю, притаманною культурі в цілому. На нашу думку, пояснення зростання дослідницького інтересу до цього феномену слід шукати в його генезі й розвитку, сучасному розумінні цієї дефініції.

Зауважимо, що етимологія слова «*innovation*» і похідних від нього понять має латинський корінь «*novus*», що означає «новий». У свою чергу давній індоєвропейський корінь «*nov*» позначає «те, чого раніше не існувало, а тепер з'явилося і має позитивну оцінку». Похідне від них дієслово «*novare*» вказує на дію пов'язану з оновленням чогось, його покращенням. У XIII ст. прикметник «*novus*» та дієслово «*novare*» запозичується французькою мовою трансформуючись у слова «*innovo*» («більше, ніж новий»), «*innovare*» («відновлення», «оновлення», «зміна») і «*novelle*» та «*innovatio*» – «від(о)новлення», «зміна», «нововведення». У XV ст. це слово знаходить своє місце в італійській мові – «*novella*» («новина», «оповідання») для позначення нового літературного жанру, а з XVIII ст. у незмінному вигляді потрапляє в німецьку мову (згодом й до інших європейських

мов – прим. І.Л.) як юридичний термін, що вказує на «доповнення, зміни до закону». У подальшому слова «*novation*» та «*innovation*» стають частиною професійної лексики та термінології антропології, етнології, генології, соціології, економіки, педагогіки, набуваючи конотації «оновлення», «перетворення», «створення нового». Пройшовши довгий історичний шлях «інновація» сьогодні найчастіше розглядається як інструмент перетворення різних сфер соціально-культурної діяльності; як нововведення, яке ще недостатньо поширене в суспільній діяльності чи виробництві; як кінцевий результат впровадження науково-технічного прогресу задля сталого розвитку суспільства. Така суперечливість трактувань феномену «інноваційності», з одного боку, та декларування його як ключового інструменту розбудови суспільства сталого розвитку, актуалізувало необхідність дослідити природу «інноваційності», зрозуміти її детермінованість та основні елементи, окреслити концептуальні підходи до модернізації вищої освіти з урахуванням інноваційних підходів і принципів. Актуальність дослідження представленої проблеми підсилюють нормативні документи, які регламентують розвиток освіти в Україні: закони України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), «Про інноваційну діяльність» (2002), Концепція розвитку педагогічної освіти (2018), Концепція «Нова українська школа» (2018), які визнають інноваційність стратегічним орієнтиром розвитку сучасної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значним внеском у набутті проблеми інноваційності розвитку вищої освіти наукового статусу стали дослідження цілої плеяди видатних вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема: філософські і методологічні засади впровадження інновацій в освіту розглядають В. Андрущенко, В. Ільїн, В. Кремень, Н. Ничкало; теоретичні та практичні аспекти університетської освіти та професійної підготовки фахівців вивчають В. Биков, Л. Ващенко, І. Дичківська, І. Ко-

вальчук, В. Лазарєв, Н. Муқан, Л. Козак, С. Сисоєва, Г. Цветкова, О. Цюняк та інші учені; концептуальні підходи, методологічні і методичні засади модернізації системи педагогічної освіти з урахуванням інноваційних підходів і принципів освіти дорослих, обґрунтовані у працях Л. Даниленко, Г. Єльнікової, С. Калашнікової, Н. Клокар, А. Кузьмінського, Л. Лук'янової, В. Олійника, Т. Сорочан. У зарубіжних дослідженнях феномен інноваційності розглядали К. Ангеловські, Я. Бельмаз, М. Бургіна, Т. Вагнер, Л. Даниленко, Р. Данкан, П. Друкер, В. Загвязинський, М. Кларіна, В. Паламарчук, О. Попова, К. Робінсон, Е. Роджерс, Й. Шумпетер, Н. Юсуфбекова та інші вчені.

Метою статті є з'ясування сутності феномену «інноваційність», його генези у розвитку вітчизняної та зарубіжної вищої педагогічної освіти, окреслення та аналіз детермінант, що визначили інноваційність як обов'язкову умову (*conditio sine qua non*) розвитку вітчизняної вищої педагогічної освіти.

У процесі наукового пошуку використано **методи** аналізу та узагальнення наукових джерел для окреслення генези, сутності й атрибутивних характеристик феномену «інноваційність»; термінологічний аналіз для уточнення базових понять дослідження; аналіз нормативно-правових документів які регламентують розвиток вищої освіти в Україні для з'ясування правового забезпечення імперативу інноваційності у розвитку вищої педагогічної освіти; узагальнення та систематизація наявного досвіду з зазначеної проблеми для формулювання власних поглядів на інноваційність як стратегічний імператив розвитку вищої педагогічної освіти в сучасному університеті.

Виклад основного матеріалу. Перше, з чим зіштовхується науковець, який поставив перед собою завдання розібратися з природою інновацій та інноваційності, – це розмаїття дефініцій та неоднозначність їх тлумачення. Варто зазначити, що ми не ставили собі за мету здійснити дефініційний аналіз цього поняття, оскільки у вітчизняному науковому дискурсі він доволі ґрунтовно представлений (А. Дикань, О. Дубасенюк, С. Ефендієва, І. Коновальчук, В. Кремень, Н. Кічук, О. Попова, Г. Цветкова, Н. Шарата), однак ретельний його розгляд та узагальнення дозволили нам встановити, що характерним для сучасного розуміння категорії «інновація» є тлумачення дослідниками цього феномену не як дифузної множини ситуативних, спонтанних, хаотичних, фрактальних покращень, модернізацій, нововведень, а як частини складного інтегративного процесу модернізації та глобалізації у розвитку суспільства, як особливої філософсько-антропологічної категорії, що певним чином фіксує фундаментальне розуміння вітального існування людини.

Категорія «інноваційність» є складовою терміносистеми педагогічної інноватики, яка включає низку рядоположних дефініцій, як то: інновація та новація, інноваційна діяльність та інноваційний процес, освітня інновація та інноваційна освітня діяльність, педагогічна інновація (нововведення), науково-виробнича інновація, соціально-економічна інновація, об'єкти та суб'єкти інноваційної діяльності, інноваційна педагогічна технологія та інноваційні форми і методи навчання, інноваційний продукт та інноваційний проєкт, інноваційне освітнє середовище та інноваційна система закладу вищої освіти, інноваційна інфраструктура та інноваційний статус закладу освіти, інноваційна компетентність педагога та інноваційна культура особистості, інноваційні вміння та інноваційний потенціал, інновативність та

інноваційна особистість.

ґрунтовне дослідження терміносистеми педагогічної інноватики здійснили: І. Коновальчук (2011), який розкрив принципи формування терміносистеми педагогічної інноватики, проаналізував сутність та основні категоріальні ознаки дефініцій педагогічної інноватики («новація», «нововведення», «інновація», «інноваційний процес», «інноваційна діяльність») [2]; Н. Шарата (2012), яка ґрунтовно проаналізувала зміст поняття «інновація» та основні підходи до його визначення, розглянувши понад чотирнадцять авторських джерел та порівнявши бачення їх авторами сутнісного ядра поняття «інновація» [3]; Л. Козак (2015), яка розкрила сутність і зміст інноваційної освіти, проаналізувала специфіку інноваційної професійної діяльності викладача дошкільної педагогіки і психології [4]; колектив авторів І. Артьомов, А. Шершун, С. П'ясецька-Устич (2015), які визначили близько 300 ключових термінів і понять, що стосуються організації, функціонування та розвитку інноваційної діяльності у ЗВО, узагальнивши поняттєво-термінологічний апарат інноваційної діяльності вищої школи, який використовується міжнародною та українською фаховою спільнотою [5]; М. Терещенко (2017), яка обґрунтувала категоріальний апарат концептуальних основ підготовки професіоналів з інноваційної діяльності [6].

У контексті нашого дослідження значущим вважаємо доробок білоруської дослідниці С. Костюкевич (2011), яка проаналізувала підходи деяких зарубіжних авторів (Республіка Ірландія, США, Канада) до тлумачення феномену «інновація», представлені на шпальтах наукового журналу «Tertiary education and management» («Вища освіта та менеджмент»). Не будемо переказувати результати дослідження авторки, вони доволі ґрунтовні та аргументовані, відзначимо лише, що домінуючим, на думку дослідниці, не лише у проаналізованих публікаціях, але й загалом у західній науковій періодиці є прагматичний та утилітарний підхід до інновацій та інноваційної діяльності. Показовим прикладом такої тези є наведені у статті С. Костюкевич переклад цитати з допису канадських дослідників Поля Мэджита, Чарльза Белангера та Джоан Мунт: «Інновації, загалом, розглядаються як процес, у результаті якого нова соціальна та економічна користь (прибуток) отримується на основі знань та вмінь як створення, розвитку та реалізація ідеї для виробництва нових або покращених продуктів (товарів), процесів і сервісів [8].

Узагальнюючи результати аналізу наукових джерел можемо сформулювати декілька проміжних висновків щодо сучасного уявлення про сутнісне ядро та характеристики поняття «інновація»: 1) хоча у науковому дискурсі (особливо вітчизняному) термін інновація декларується як соціально-психологічний та культурний феномен, проте його сутнісне ядро досі характеризується з позиції технічного чи економічного інструментарію забезпечення прибутку підприємства чи підприємця; 2) неузгодженість тлумачення понять «новація» та «інновація» не лише породжують дефініційну плутанину, але й ускладнюють дослідження природи інновацій, її структури та атрибутивних характеристик. Зауважимо, що хоча В. Смирнов (2014) зробив спробу розвести ці поняття: новація – це незапрограмована зміна, що має об'єктивні передумови виникнення, нововведення – є проміжною стадією між новацією та інновацією та характеризується спробою відтворити новацію, відтак інновація – це нововведення, застосування якого дає позитивний ефект, однак його ідея досі не набула широкого розповсюдження) [9]; 3) хоча

в останні роки значно зросла кількість досліджень, присвячених сутності інновацій та концептуальним засадам інноваційної діяльності, проте експериментування з тезаурусом інноватики, плюралізм підходів до визначення її базових понять засвідчують, що ми мало просунулися у розумінні природи феномену; 4) потребує продовження робота зі створення категоріально-понятійного апарату педагогічної інноватики, зокрема здійснений нами термінологічний аналіз засвідчив відсутність чіткого формулювання терміну «інноваційність», окреслення якого, на нашу думку, сприяло б кращому розумінню сутності інновації, відтак уможливило більш ефективне формування інноваторів та керування їх інноваційним розвитком.

Зосередимося більш детально на останній позиції, оскільки метою нашого дослідження ми визначили саме з'ясування сутності феномену «інноваційність». Як ми вже зазначали, здійснений нами термінологічний аналіз засвідчив (ми, безумовно, не претендуємо на вичерпність наших розвідок, розуміючи неможливість охопити своєю увагою усе розмаїття наукових досліджень та ідей) відсутність у законодавчій базі та науковій літературі чіткого окреслення дефініції «інноваційність». Так, в законах України «Про інноваційну діяльність» (2002), «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту» (2017), «Концепції розвитку педагогічної освіти» (2018), а також у таких довідкових виданнях, як «Енциклопедія освіти» (2008), «Інновації у вищій освіті: глосарій термінів і понять» (2015), «Педагогічний словник» (М. Ярмаченко, 2001), «Термінологічний словник з основ підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів післядипломної педагогічної освіти» (2014), «Український педагогічний словник» (С. Гончаренко, 1997), поняття «інноваційність» не розкладається. Аналіз наукових публікацій дозволив виокремити у вітчизняному науковому дискурсі два підходи до окреслення дефініції «інноваційність»: В. Кремень (2011), який розуміє інновацію як загальну властивість, притаманну культурі в цілому та її окремим складовим, істинною людською, суспільною потребою та Г. Цветкова, яка розглядає інноваційність як частину креативно-розвивального освітнього простору, найважливіше підґрунтя корпоративних цінностей університету та його традицій, що включає мотивацію на активний саморозвиток, самопізнання, самовдосконалення суб'єктів освітнього процесу та є вагомим чинником професійної самореалізації [1, с.3-4; 7, с.42].

Узагальнивши та систематизувавши наявний досвід із зазначеної проблеми, спробуємо сформулювати (не претендуючи на унікальність та повноту) власне розуміння терміну «інноваційність». Ми розуміємо *інноваційність як певну спроможність суб'єкта інноваційної діяльності до застосування нововведення у тій чи іншій сфері діяльності, що ґрунтується на його готовності до інноваційної діяльності (інновативність) та комплексі знань та умінь (інноваційна компетентність), що забезпечать успіх його інноваційної діяльності.*

Вважаємо, що до основних елементів інноваційності відносяться:

1. Інноваційне цілепокладання – вміння планувати та прогнозувати без огляду на минулорічні результати та досягнення.
2. Інноваційний вибір – вміння детально й ґрунтовано визначати тип інновації, здатної стати потужним інструментом досягнення інноваційної мети.
3. Інноваційне дослідження – вміння в пошуку нових знань виходити за звичні межі.
4. Інноваційний розвиток – вміння перебудову-

вати простір та інфраструктуру під реалізацію нової ідеї, мети.

5. Інноваційне прискорення – вміння максимально скорочувати період від формулювання ідеї, мети до презентації інноваційного продукту без втрат.

6. Інноваційне масштабування – вміння поширювати (монетизувати) інноваційний продукт максимально широко.

7. Інноваційне розширення – вміння виходити за межі власного інноваційного простору та долучати партнерів, їхні ресурси.

8. Стимулювання інновацій – вміння створювати максимально сприятливі умови для виникнення інновацій.

Таким чином, ми впритул наблизилися до спроби осягнути сутність імперативу інноваційності у розвитку вищої педагогічної освіти на сучасному етапі. Однак це питання теж не легко дослідити. Як свого часу казав Ентоні Графтон: «Вища освіта – вона різна: державна та приватна, масова та елітна, консервативна та сучасна, передова. На цій величезній та різноманітній сцені нема місця для узагальнення». Спробуємо розібратися.

Першочергове завдання, що стоїть зараз перед Україною – побудувати систему освіти в контексті вимог і можливостей XXI століття, насамперед, модернізувати в сучасних умовах парадигмальних змін ланку вищої освіти. На думку В. Кременя статус вищої освіти у світовому просторі поступово змінюється: «Якщо раніше вона виконувала функцію підготовки фахівців для народного господарства, то в сучасних умовах пріоритет – на боці функції етапного розвитку особистості» [10, с.32]. Сучасна вища освіта, на думку Василя Григоровича, має готувати суспільство до конкурентоспроможного і повнішого сприйняття нових науково-інформаційних технологій, а їх упровадження в життя безпосередньо залежить від розвитку особистості, її освіченості, загального інтелектуального потенціалу нації. Тобто, між прогресивним соціально-економічним розвитком суспільства та трансформаційним розвитком вищої освіти існує кореляційний зв'язок. Хоча це твердження, на нашу думку, є аподиктичним, тим не менше підкріпимо його деякими аналітико-статистичними даними.

Вже понад 40 років неприбуткова організація Всесвітній економічний форум (World Economic Forum) спільно з провідними дослідницькими інститутами й організаціями проводить глобальне дослідження економічної конкурентоспроможності країн світу, складаючи на його основі щорічний рейтинг країн. В основу рейтингу покладено так званий індекс конкурентоспроможності, розрахований за методикою Всесвітнього економічного форуму, основою якого є комбінація загальнодоступних статистичних даних і результатів глобального опитування керівників компаній. Одним з вагомих показників Глобального рейтингу є відсоток населення з вищою освітою (або її еквівалентом). Так, Глобальний рейтинг найбільш високоосвічених країн світу, представлений у 2019 р. Всесвітнім економічним форумом під час щорічного Глобального звіту про конкуренцію (останнє видання серії звітів, розпочатої у 1979 року – прим. І. Л.), очолив Сінгапур, друге місце належить США, третє посів Гонконг, а на четвертому та п'ятому – Нідерланди та Швейцарія [11]. Окрім названих країн до десятки лідерів також входять Японія, Німеччина, Швеція, Великобританія та Данія. Україна, на жаль, у 2019 році втратила дві позиції у рейтингу, опустившись на 85 місце зі 141 можливого. Зауважимо, що рейтинг країн-лідерів за показниками економічної

конкурентоспроможності очікувано тотожний Глобальному рейтингу високоосвічених країн світу, причому склад країн-лідерів протягом 2015 – 2019 років залишався фактично незмінним.

У аналітичній записці до звіту зазначається, що цей звіт про глобальну конкурентоспроможність створює похмуру картину, проте він також показує, що лише цілісний підхід до соціально-економічних викликів дозволить країнам просуватися уперед, за «межі» 40-бального кордону конкурентоспроможності. Що може цьому сприяти? Критично важливими, на думку експертів ВЕФ, є адаптованість особистості, її таланту до сучасних викликів, здатність кожної людини долати труднощі та робити внесок у науково-технологічну революцію, якості, які формуються в умовах інноваційного освітнього простору. Таким чином, на заклади вищої освіти покладається місія інноваційного розвитку вищої освіти загалом та вищої педагогічної освіти зокрема. Яка роль у реалізації цього надважливого завдання лежить на сучасному університеті, як змінюватиметься його місія та діяльність, зрештою як трансформувати зміст та технології професійної підготовки педагогів, які, в свою чергу, готуватимуть фахівців-інноваторів?

У монографії «Теорії та технології інноваційного розвитку вищої освіти: глобальний і регіональний контексти» (2005), яку колектив авторів присвятив оприлюдненню результатів фундаментального наукового дослідження, виконаного на замовлення МОН України, зокрема, висвітленню теоретико-методологічних орієнтирів, організаційних засад, ресурсів та факторів інноваційного розвитку вищої освіти, наводиться доволі цікавий факт, який, на нашу думку, якнайкраще ілюструє зарубіжний досвід не лише концептуалізації ідеї інноваційного розвитку вищої освіти, глобальні та регіональні детермінанти такого розвитку, але й їх вплив на трансформацію місії сучасного університету [12, с.6]. Так, у статті «Трансформація місії університету в умовах суспільства знань» (Сбруева А., 2015) наводяться аргументи на користь підтримки державою університетів, зазначені в аналітичній доповіді британської громадської організації «Universities UK». Не будемо детально зупинятися на кожному з них, хоча усі вони заслуговують на увагу (наприклад: «університети допомагають студентам розвинути уміння, необхідні для працевлаштування»; «університети здійснюють наукові розробки, що є корисними для всіх: вони дозволяють

розвивати бізнес, створювати нові робочі місця, стимулювати розвиток культури та суспільства в цілому»; «міжнародна діяльність університетів сприяє визнанню держави та підвищенню її авторитету в усьому світі») [12, с.72].

Акцентуємо увагу лише на таких двох тезах: університети сприяють підвищенню інноваційного потенціалу національної економіки; університети є драйверами інноваційного розвитку у своїх регіонах, що є важливим чинником розвитку соціальної сфери та економіки. Наведені аргументи не лише засвідчують зміну статусу вищої освіти на сучасному етапі розвитку суспільства, але й демонструють як विकристалізовується так звана «третя місія» університету [12, с.76]. До традиційних, освітньої та наукової, цілей діяльності сучасного університету (які, варто зазначити, під впливом глобалізаційних, інтернаціоналізаційних детермінант, розвитку економіки знань, ІК-технологій, набувають нового звучання: поглиблюється інтеграція освітньої й наукової складової шляхом реалізації ідеї «навчання через дослідження»; формується новий бренд: міжнародний дослідницький університет, освітня діяльність в якому має інноваційний характер, а її результати мають вигляд готового наукового чи інноваційного продукту) додається новий аспект – соціально-трансформаційний, який покладає на заклад вищої освіти завдання з формування активного громадянина держави та світу; надання освітніх послуг у різних формах соціальної, волонтерської діяльності, громадської ініціативи тощо; трансферу продуктів інноваційної діяльності у сферу бізнесу та економіки й навпаки; підтримки сталого розвитку суспільства та світу уцілому, активної участі у розв'язанні глобальних та локальних соціально-економічних, технологічних та екологічних проблем.

Висновки. У підсумку зазначимо, що проведений теоретичний аналіз дозволяє аргументовано стверджувати, що інноваційність є не лише важливим орієнтиром для сталого розвитку суспільства, але й важливим дороговказом у розвитку вищої педагогічної освіти. На сучасний університет покладаємо важку та відповідальну місію забезпечення сталого інноваційного розвитку вищої педагогічної освіти, реалізація якої можлива лише за розуміння сутності «інноваційності», її природи та основних характеристик, відтак саме ця проблематика має стати предметом подальших наукових розвідок.

Список використаної літератури

1. Кремень В. Інновація – alter ego глобалізації. *Рідна школа*. 2011. № 3. С.3–9.
2. Коновальчук І.І. Терміносистема базових понять педагогічної інноватики. *Нові технології навчання. Наук.-метод. зб. Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Академії міжнародного співробітництва з креативної педагогіки*. Київ-Вінниця, 2011. Вип. 69. Частина 1. С.70–75.
3. Шарата Н.Г. Інноваційність в освіті – ознака сучасності. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2012. Вип. 97. С.158–160.
4. Козак Л.В. Теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності: автореф. дис. доктора пед. наук: 13.00.04. Київ, 2015. 42 с.
5. Інновації у вищій освіті: глосарій термінів і понять / за ред. І.В.Артюмова; [уклад.: І.В.Артюмов, А.В.Шершун, С.В.П'ясецька-Устич]. Ужгород: ПП «АУТДОР – ШАРК», 2015. 160 с. (Серія «Євроінтеграція: український вимір». Вип.25).
6. Терещенко М.М. Концептуальні основи підготовки професіоналів з інноваційної діяльності: автореф. дис. канд. філос. наук: 09.00.10. Київ, 2017. 23 с.
7. Цветкова Г. Інноваційність як принцип нового педагогічного мислення та шлях професійної самореалізації викладачів гуманітарних дисциплін. *Вища освіта України*. 2016. № 1. С.42–48.
8. Костюкевич С. В. Инновации: подход современных западных авторов. *Социологический альманах*. 2011. №2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/innovatsii-podhod-sovremennyh-zapadnyh-avtorov> (дата звернення: 30.05.2021).
9. Смирнов В.А. Инновации: философские и методологические основания. *Инновационный розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін*: матеріали науково-практичної конференції, м.Суми, 4-5 березня 2014 р.). Суми: Вид-во СумДПУ, 2014. С. 31-34.
10. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. К: Грамота, 2005. 448 с.
11. Звіт про глобальну конкурентоспроможність 2019: Як покласти край втраченому десятиліттю зростання продуктивності URL: <https://www.weforum.org/reports/how-to-end-a-decade-of-lost-productivity-growth> (дата звернення 30.05.2021).

12. Теорії та технології інноваційного розвитку вищої освіти: глобальний і регіональний контексти: монографія / за заг. ред. проф. А.А.Сбруєвої. Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2015. 521 с.

References

- Kremen, V. (2011). Innovatsiia – alter ego hlobalizatsii [Innovation is the alter ego of globalization]. *Ridna shkola*, 3, 3–9. [in Ukrainian].
- Konovalchuk, I. (2011). Terminosystema bazovykh poniat pedahohichnoi innovatyky [Terminological system of basic concepts of pedagogical innovation]. *New educational technologies*, 69 (1), 70–75. [in Ukrainian].
- Sharata, N. (2012). Innovatsiiniist v osviti – oznaka suchasnosti [Innovation in education is a sign of modernity]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni T.H.Shevchenka*, 97, 158–160. [in Ukrainian].
- Kozak, L. (2015). *Teoretyko-metodolohichni zasady pidhotovky maibutnikh vykladachiv doshkilnoi pedahohiky i psykhologii do innovatsiinoi profesiinoi diialnosti* [Theoretical and methodological principles of preparation of future teachers of preschool pedagogy and psychology for innovative professional activity] [Extended abstract of Doctoral dissertation]. Borys Grinchenko Kyiv University. [in Ukrainian].
- Art'omov, I.V., Shershun, A.V., & P'yasets'ka-Ustych, S.V. (Eds.). (2015). *Innovatsii u vyshchii osviti: hlosarii terminiv i poniat* [Innovations in higher education: a glossary of terms and concepts]. AUTDOR – ShARK. [in Ukrainian].
- Tereshchenko, M. (2017) Kontseptualni osnovy pidhotovky profesionaliv z innovatsiinoi diialnosti [Conceptual bases of training of professionals in innovation activity] [Extended abstract of Doctoral dissertation]. M.P.Drahomanov National Pedagogical University. [in Ukrainian].
- Tsvietkova, H. (2016). Innovatsiiniist yak pryntsyyp novoho pedahohichnoho myslennia ta shliakh profesiinoi samorealizatsii vykladachiv humanitarnykh dystsyplin [Innovation as a principle of new pedagogical thinking and a way of professional self-realization of teachers of humanities]. *Vyshcha osvita Ukrainy*, 1, 42-48. [in Ukrainian].
- Kostiukevych, S. (2011). Ynnovatsyy: podkhod sovremennykh zapadnykh avtorov [Innovation: the approach of modern Western authors]. *Sotsyolohycheskyi almanakh*, 2. <https://cyberleninka.ru/article/n/innovatsii-podhod-sovremennykh-zapadnykh-avtorov> [in Russian].
- Smyrnov, V. (2014). Ynnovatsyy: fylosofskye y metodolohycheskye osnovaniya [Innovations: philosophical and methodological bases]. *Innovatsiyni rozvytok vyshchoi osvity: hlobalnyi ta natsionalnyi vymiry zmin* [Innovative development of higher education: global and national dimensions of change] – Proceedings of scientific-practical conference (pp.31–34). Sumy State Pedagogical University. [in Russian].
- Kremen, V. (2005). Osvita i nauka v Ukraini – innovatsiini aspekty. Stratehiia. Realizatsiia. Rezultaty [Education and science in Ukraine - innovative aspects. Strategy. Realization. Results]. Hramota. [in Ukrainian].
- Global Competitiveness Report 2019: How to end a lost decade of productivity growth. <https://www.weforum.org/reports/how-to-end-a-decade-of-lost-productivity-growth>
- Sbruieva, A.A. (Ed.). (2015). *Teorii ta tekhnologii innovatsiinoho rozvytku vyshchoi osvity: hlobalnyi i rehionalnyi konteksty* [Theories and technologies of innovative development of higher education: global and regional contexts]. A.S.Makarenko Sumy State Pedagogical University. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 01.06.2021 р.

Стаття прийнята до друку 06.06.2021 р.

Leontieva Inna

Candidate of Pedagogical Sciences (Ph.D)

Associate Professor of the Department of Theory and History of Pedagogy of the Pedagogical Institute
Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine

INNOVATION – CONDITIO SINE QUA NON DEVELOPMENT OF HIGHER PEDAGOGICAL EDUCATION?

Abstract. The research is an attempt to understand the nature of «innovation» phenomenon of, to outline its essential features. The urgency of the problem is due to the fact that in the context of new globalization challenges, paradigm shifts and transformational processes, the concept of innovation acquires the meaning of the strategic imperative of education of the third millennium, and innovation is considered a prerequisite (conditio sine qua non) for higher education. The purpose of the article is to clarify the essence of the phenomenon of «innovation», its genesis in the development of domestic and foreign higher pedagogical education, outline and analyze the determinants that define innovation as a prerequisite for the development of domestic higher pedagogical education. To achieve this goal, theoretical methods were used: analysis and generalization of scientific sources to outline the genesis, essence and attributive characteristics of the phenomenon of «innovation»; terminological analysis to clarify the basic concepts of the study; analysis of normative-legal documents regulating the development of higher education in Ukraine to clarify the legal support of the imperative of innovation in the development of higher pedagogical education; generalization and systematization of existing experience on this problem to formulate their own views on the innovative development of higher pedagogical education in a modern university as a scientific category. The term «innovation» nowadays is perhaps the most used in the context of paradigm and legislative changes, standardization of higher education, transformation of the content and technology of training, changing approaches to the organization and conduct of training and more. Changes in education and science, their development and constant renewal are a necessary condition for the life of modern society, and innovation becomes its alter ego. Having come a long way in history, «innovation» is now often seen as a tool for transforming various areas of socio-cultural activity; as an innovation that is not yet widespread in social activities or production; as the end result of the introduction of scientific and technological progress for the sustainable development of society. This contradiction of interpretations of the phenomenon of «innovation», on the one hand, and declaring it as a key tool for building a society of sustainable development, highlighted the need to explore the nature of «innovation», understand its determinism and basic elements, outline conceptual approaches to modernization of higher education. principles.

Key words: genesis of the phenomenon of «innovation»; essential characteristics of innovation; determinants of innovative development of higher pedagogical education; elements of innovative development of higher pedagogical education; innovative development of higher pedagogical education in a modern university; terminological system of pedagogical innovation.